

Ondřej Mlejnek

Revize povrchových paleolitických lokalit v okolí Brodku u Prostějova

Abstract:

Verification of the Palaeolithic settlement in the surrounding of Brodek u Prostějova

In the frame of surface surveys in the surrounding of a recently excavated stratified site Želeč (ŠKRDLA, Petr a MLEJNEK, Ondřej, 2010) the cadastral territories of Brodek u Prostějova, Drysice, Ondratice, Podivice, Sněhotice and Želeč have been surveyed with the aim of verification of the locations of surface sites described in the archaeological literature (VALOCH, Karel, 1967; 1983). We managed to validate a location of nine known sites and other two new surface Palaeolithic sites were discovered. In the case of eight other sites mentioned in literature it was not possible to determine their location.

In future we would like to focus on the area of northern vicinity of Brodek u Prostějova. Our aim will be to verificate locations of Palaeolithic surface sites in this area and apart from this we would like to discover some new stratified site.

Keywords: surface survey, the Szeletian, the Aurignacian, central Moravia, site localization

1 Úvod

V letech 2009–2011 prováděl autor tohoto článku společně se studenty archeologie na Masarykově univerzitě a s Petrem Škrdlou z Archeologického ústavu AV ČR Brno,

v. v. i., systematické sběry v okolí centrální povrchové paleolitické stanice, která se nachází v tratích Velká Začaková a Holcse asi 3 km jihovýchodně od Brodku u Prostějova na katastrálním území obcí Želeč a Ondratice. Ve starší literatuře je tato lokalita známa jako Ondratice I (SVOBODA, Jiří, 1980; MLEJNEK, Ondřej a kol., v tisku). Hlavním impulsem k tomu bylo objevení stratifikovaných vrstev na okraji tohoto sídliště datovaného do počátku mladého paleolitu. V rámci těchto sběrů byly prozkoumány katastry obcí Brodek u Prostějova, Drysice, Ondratice, Podivice, Sněhotice a Želeč. V příštím roce se plánujeme soustředit na severní okolí Brodku u Prostějova. Během tohoto průzkumu došlo k ověření devíti známých stanic a k objevu dvou nových lokalit. Naopak na osmi ve starší literatuře zmiňovaných lokalitách nebyly nalezeny žádné paleolitické artefakty.

2 Dějiny výzkumů

Sledovaná oblast zaujala amatérské archeology (např. I. L. Červinka) již na sklonku devatenáctého století (podrobné dějiny výzkumů viz MLEJNEK, Ondřej a kol., v tisku). Teprve ale až amatérský sběratel Jan Ječmínka začal po druhé světové válce striktně oddělovat artefakty pocházející z různých lokalit. Nálezy J. Ječmínka jsou uloženy v Ústavu Anthropos Moravského zemského muzea, kde je analyzoval K. Valoch (1967; 1983), který také na základě informací od J. Ječmínka popsal polohu jednotlivých povrchových lokalit v oblasti (obr. 1). Zvláštní pozornost poté věnoval souboru z epiaurignacké stanice Ondratice II – Zadní hony (VALOCH, Karel, 1975). Soubory náležející aurignacienu a některé menší indiferentní lokality zmínil ve své souborné práci také M. Oliva (1987). Konečně v poslední době nově zpracovala některé soubory z počátku mladého paleolitu (Drysice I, Drysice III a Ondratice IV) Z. Nerudová (2000), zatímco M. Oliva analyzoval soubor štípané industrie pocházející z dnes již pískovnou odtěžené polohy Ondratice Ia (2004).

V průběhu roku 2009 se podařilo autorovi článku a P. Škrdlovi objevit v těžebním pásmu pískovny na okraji centrální lokality Ondratice I/Želeč stratifikovanou polohu s nálezy, ve které proběhl v letech 2010 a 2011 záchranný archeologický výzkum. Jako srovnávací materiál stratifikované kolekce bylo v letech 2009-2011 posbíráno přes 1 000 ks štípané industrie přímo na centrální povrchové lokalitě Ondratice I/Želeč, které byly analyzovány v rámci jiného článku (MLEJNEK, Ondřej a kol., v tisku). V následující fázi jsme se v letošním roce zaměřili také na nejbližší okolí lokality. Výsledky našich povrchových sběrů jsou prezentovány v tomto článku.

3 Metodika

Při povrchových sběrech byly v první řadě ověřovány lokality zmíněné ve starší literatuře. Využívali jsme k tomu jednak mapy K. Absolona (1935, s. 7), K. Valocha (1967, s. 6; 1983, s. 10; obr. 1) a dále také soukromou mapu M. Olivy, ve které byly zakresleny polohy jednotlivých lokalit podle osobního sdělení J. Ječmínka. Vzhledem k tomu, že hustota paleolitických lokalit je ve sledované oblasti nebývale vysoká, prošli jsme v rámci přechodů mezi jednotlivými ověřovanými lokalitami téměř všechna zoraná pole v okolí, přičemž došlo k objevu nových paleolitických lokalit (viz obr. 2).

Každá z ověřovaných lokalit byla navštívena několikrát za různých podmínek. Lokality byly procházeny v rojnici vždy několika směry, tak, aby bylo nalezeno pokud možno co nejvíce artefaktů. Každý paleolitický artefakt byl zaměřen pomocí GPS (Garmin Etrex) v souřadném systému WGS 84. Přesnost zaměření byla ± 4 m. Na základě tímto způsobem přesně zaměřených artefaktů bylo možné vymezit rozsah jednotlivých povrchových lokalit a přesně určit jejich polohu. Z hlediska případného objevení stratifikovaných vrstev jsme zvláště sledovali výskyt artefaktů s vysráženým CaCO_3 na povrchu, což by mohlo indikovat přítomnost spraše v místě, odkud byl artefakt vyoran (srov. např. ŠKRDLA, Petr a kol., 2009, s. 15). Bohužel na žádné ze sledovaných lokalit kromě centrálního sídliště Ondratice I/Želeč se přítomnost artefaktů se sintrovým pokryvem nepodařilo prokázat.

Prospekce metodou povrchových sběrů bývá považována za nedestruktivní metodu archeologického výzkumu (srov. např. KUNA, Martin a kol., 2004, s. 15). V archeologii paleolitu jsou ale známy případy, kdy i původně bohaté povrchové lokality byly opakovaným intenzivním sběrem zcela vysbírány. Z tohoto hlediska je nutno na povrchový sběr pohlížet jako na metodu destruktivní, třebaže při něm nedochází k destrukci artefaktů uložených *in situ* a archeologických situací. K naprostému vysbírání mohlo dojít také v případě některých menších lokalit ve sledované oblasti, které jsou známé z literatury a na kterých se nám nepodařilo objevit žádné artefakty. Na druhou stranu to ale může být způsobeno také aktuálními okolnostmi, jako jsou hloubka orby, počasí nebo štěstí.

Zároveň jsme si vědomi skutečnosti, že předchozí sběratelé často odnášeli pouze vybrané artefakty, jako nástroje, jádra, čepele a úštěpy z importovaných či exotických surovin, zatímco běžnou debitáž a artefakty vyrobené z v místě obvyklých surovin na lokalitě nechávali (MLEJNEK, Ondřej a kol, v tisku). Tento jejich starožitnický pojatý způsob povrchového sběru nutně vedl k pozměnění technologicko-typologického i surovinového složení souboru, který na lokalitě zanechali, oproti původnímu stavu. Proto můžeme námi sbírané kolekce považovat za jakýsi „negativní výběr“, který zřejmě přesně neodráží původní složení souboru, ačkoliv se snažíme sbírat všechny na lokalitě objevené artefakty.

4 Soupis lokalit

Následující soupis v oblasti známých povrchových paleolitických lokalit obsahuje popis polohy jednotlivých lokalit včetně přesného zaměření v souřadném systému WGS 84, dále geografické informace jako rozloha lokality, orientace svahu, nadmořská výška nebo relativní výška nad nejbližším vodním tokem, stručné dějiny výzkumu lokality včetně základní literatury a popis zde nalezeného souboru (viz také tab. 2). Soupis byl sestaven jako součást připravované disertační práce autora, kde budou zde uvedené údaje využity mimo jiné pro stanovení sídelních strategií jednotlivých mladopaleolitických kultur v oblasti Dražanské vrchoviny (srov. MLEJNEK, Ondřej, 2011).

4.1 Brodek u Prostějova I – Hůrky

Alternativní názvy: Brodek – Malá hůrka

Poloha lokality: Lokalita se dnes nachází v prostoru lomu u silnice z Brodku u Prostějova do Kobeřic; souřadnice WGS 84: 49.363,17.103.

Nadmořská výška: 276m.

Relativní převýšení nad potokem Brodečkou: 46m

Orientace svahu: západní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: aurignacien

Dějiny výzkumu: Lokalitu údajně objevil již I. L. Červinka před 1. světovou válkou. Podle J. Skutíla (1931, s. 124) zde zjistil J. Kopecký při průzkumu pravěkého objektu paleolitickou vrstvou. Kolekce uložená v MZM pochází ze starších sběrů a obsahuje asi 75 nástrojů. Škrabadla převažují nad rydly, několik z nich je kýlovitých (OLIVA, Martin, 1987, s. 30).

Nový průzkum: Při našem průzkumu jsme v prostoru těžebního pásma lomu objevili jeden patinovaný silicitový úštěp. Opakovaná návštěva lokality již žádné další nálezy nepřinesla. Je pravděpodobné, že větší část lokality byla již odtěžena lomem.

4.2 Brodek u Prostějova II – U Zámečku

Alternativní názvy: Brodek – Za zámkem

Poloha lokality: Lokalita se nachází na poli za zámečkem u západního okraje obce Brodek na obou stranách silnice z Brodku do Sněhotic; souřadnice WGS 84: 49.3694,17.0788.

Nadmořská výška: 251m.

Relativní převýšení nad potokem Brodečkou: 19m

Orientace svahu: východní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: aurignacien?

Dějiny výzkumu: Lokalitu objevil snad J. Kopecký při sběrech se svými žáky. Jeho nálezy, které jsou uloženy v Muzeu Prostějovska v Prostějově, zahrnují pouze kýlovité škraba-

dlo z pazourku a kombinaci pazourkového škrabadla se dvěma rydly na lomu (OLIVA, Martin 1987, s. 30). Spíše by se tedy jednalo o ojedinělý nález.

Nový průzkum: V rámci opakovaných návštěv této lokality se nám zde nepodařilo najít žádný paleolitický artefakt. Vzhledem k charakteru ornice, která je promíšena se značným množstvím odpadků, je možné, že v tomto místě došlo k navezení zeminy, což by vylučovalo možnost nalezení dalších artefaktů.

4.3 Drysice I – Kluče

Alternativní názvy: Ondratice V-Kluče, Drysice-Kopaniny u hluboké zmolý

Poloha lokality: Lokalita se nachází na okraji pole u lesa mezi dvěma polními cestami asi 2 km severozápadně od Drysic; souřadnice WGS 84: 49.3506,17.0462

Nadmořská výška: 394m

Relativní převýšení nad Drysickým potokem: 94m

Orientace svahu: východní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: szeletien

Dějiny výzkumů: Lokalita byla zřejmě známa již v předválečném období (viz ABSOLON, Karel, 1935, s. 7), ovšem až J. Ječmínek začal důsledně oddělovat artefakty nalezené v různých polohách v okolí centrální stanice Ondratice I/Želeč (VALOCH, Karel, 1967). K. Valoch, který popsal zde nalezenou industrii v odborné literatuře (1967; 1983), zařadil zdejší soubor na základě typologického srovnání do středního stupně szeletienu s nižším podílem levalloiských prvků (1983, s. 8). V poslední době zpracovala kolekci pocházející z této lokality, která je uložena v MZM, Z. Nerudová (2000). Podle této analýzy zde byla nejčastějším typem nástroje drásadla (77ks), škrabadla převažovala nad rydly (41:23ks), retušované čepele nebyly příliš časté (4ks) a mezi hroty převažovaly plošně retušované listovité a jержmanowické hroty a jejich zlomky a polotovary (15ks) nad levalloiskými (2ks). Levalloiská technologie byla v debitáži dále zastoupena levalloiskými čepelemi (5ks) a úštěpy (15ks). Z ostatních typů nástrojů se vzácně vyskytovaly čepelové hroty (2ks), vrtáček (1ks), vruby (6ks), zoubky (5ks) a odštěpovače (5ks). Ze surovinového hlediska byla kolekce tvořena jak místními křemenci, tak i silicity.

Nový průzkum: Také tato lokalita byla v průběhu posledního roku opakovaně navštívena. Její poloha byla určena na základě zakreslení v mapě zapůjčené M. Olivou. Schematická mapa K. Valocha (1967, s. 6) umísťuje tuto lokalitu severovýchodním směrem od lokality Mesla a východně od lokality v trati Žlábky, což neodpovídá skutečnosti (srov. obr. 1 a 2). V rámci povrchového průzkumu se nám zde podařilo najít pouze tři drobné patinované fragmenty úštěpů, jeden přepálený úštěp a čtyři nepatinované postpaleolitické artefakty. Tak malý počet nálezů mohl být způsoben nepříznivými podmínkami pro sběr, spíše je ale pravděpodobné, že tato nepříliš bohatá lokalita byla již J. Ječmínkem téměř vysbírána. Pokud by nedošlo ke změně obhospodařování půdy v tomto místě (hlubší orba), nemůžeme zde nejspíš čekat mnoho dalších nálezů.

4.4 Drysice II – Mesla

Alternativní názvy: Ondratice VI – Mesla, Drysice – Kopaniny u hluboké zmolý

Poloha lokality: Lokalita se nachází na poli mezi dvěma polními cestami asi 2 km severo-západně od Drysic; souřadnice WGS 84: 49.35,17.0527.

Nadmořská výška: 364m

Relativní převýšení nad Drysickým potokem: 64m

Orientace svahu: východní

Rozloha lokality: cca 15 000 m²

Kulturní určení: szeletien

Dějiny výzkumů: Lokalita byla objevena začátkem 60. let J. Ječmínkem (VALOCH, Karel, 1983, s. 6). Analýzu souboru pocházejícího z této lokality publikoval ve svých člancích K. Valoch (1967; 1983), který zdejší soubor, který je uložen v MZM, označil za szeletský. Mezi nepočetnými nástroji dominují listovité hroty a jednostranně plošně retušované hroty, které doplňují drásadla, škrabadla, retušované čepele, vruby a zoubky (VALOCH, Karel, 1967, s. 41). Vzhledem k malému počtu artefaktů ovšem není zdejší soubor statisticky reprezentativní.

Nový průzkum: V rámci povrchových sběrů se na jaře roku 2011 jsme se pokusili zaměřit polohu této lokality. Postupovali jsme opět podle mapy M. Olivy, protože schematická mapa K. Valocha (1967, s. 6; obr. 1) je v těchto místech nejasná. V poli ohraničeném vidlicí dvou polních cest se nám podařilo posbírat celkem 21 artefaktů, z nichž 15 by mohlo být paleolitického stáří. Ze surovin je zastoupen místní křemeneč (5ks), silicity z glacienních sedimentů (5ks), rohovec typu Troubky-Zdislavice (1ks), rohovec typu Stránská skála (1ks), rohovec typu Krumlovský les (1ks), moravský jurský rohovec (1ks) a jeden artefakt je přepálený. Z technologických kategorií bylo nalezeno jedno křemencové jádro, čepel a čepelka ze SGS, 6 úštěpů a 6 fragmentů. Z nástrojů se objevila pouze odložená hlavice masivního škrabadla z téměř nepatinovaného SGS (obr. 3/1). Rozšíření souboru tedy nebylo příliš výrazné, vzhledem k tomu, že všechny nalezené paleolitické artefakty byly zaměřeny pomocí GPS, můžeme nyní tuto menší paleolitickou stanici přesně lokalizovat (obr. 2). Protože při opakovaných návštěvách zde již nebyly nalezeny žádné další artefakty, nepovažujeme tuto lokalitu za příliš perspektivní z hlediska dalších povrchových sběrů.

4.5 Drysice III – Žlíbky

Alternativní názvy: Ondratice VII – Žlíbky, Drysice – Kluče u lesa, Na Kopaninách

Poloha lokality: Lokalita se nachází na poli zvaném Na Kopaninách vymezeném ze severu remízem, ze západu a z jihu lesem a z východu mezí; souřadnice WGS 84: 49.347,17.0487.

Nadmořská výška: 380m

Relativní převýšení nad Drysickým potokem: 80m

Orientace svahu: východní

Rozloha lokality: cca 45 000 m²

Kulturní určení: szeletien

Dějiny výzkumů: Jako první publikoval tuto lokalitu K. Valoch na základě sběrů J. Ječmínka (1967). Společně s Blízkou lokalitou Drysice I zařadil tento soubor do středního szeletien (VALOCH 1983, 8). V novější době analyzovala soubor štípané industrie z této lokality, který je uložen v MZM, Z. Nerudová (2000). Podle této analýzy v souboru mezi nástroji dominují drásadla (46ks), škrabadla převažují nad rydly (31:9ks) a mezi hroty převažují listovité hroty a jejich polotovary (6ks) nad levalloiskými hroty (2ks). Levalloiské polotovary jsou zastoupeny čepelemi (8ks) a úštěpy (7ks). Kolekci nástrojů dále doplňují retušované čepele (3ks), čepelové hroty (2ks), odštěpovače (8ks), vruby (8ks) a vrtáček (1ks). Celkově se jedná o velice podobnou industrii jako v případě blízké lokality Drysice I.

Nový průzkum: Také tuto lokalitu jsme hledali pomocí mapy M. Olivy, protože mapa K. Valocha nebyla přesná (VALOCH 1967, 6; srov. obr 1 a obr. 2). Celkem jsme na poměrně rozsáhlé ploše posbírali 12 artefaktů, z nichž 8 je pravděpodobně paleolitického stáří. Surovinově převládá místní křemenec (5ks), zastoupen je ale také rohovec typu Stránská skála (1ks), rohovec typu Krumlovský les (1ks) a moravský jurský rohovec (1ks). Z technologického hlediska tvoří soubor jedna masivní křemencová čepel, čtyři křemencové úštěpy a tři fragmenty silicitů. Celkově je tedy zřejmé, že se nejedná o příliš slibnou lokalitu z hlediska dalších povrchových sběrů.

4.6 Drysice IV – U Hranic

Alternativní názvy: Ondratice XII – U Hranic, Drysice – Holcase od císařské cesty

Poloha lokality: Lokalita se nachází v místě zaniklého úvozu asi 2 km severně od Drysic; souřadnice WGS 84: 49.3488,17.057.

Nadmorská výška: 350m

Relativní převýšení nad Drysickým potokem: 50m

Orientace svahu: východní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: szeletien

Dějiny výzkumů: Lokalita byla objevena v sedmdesátých letech 20. století J. Ječmínkem v místě dnes již zavezeného úvozu. Zde nalezené artefakty byly zmíněny K Valochem (1983, s. 6). Surovinově zde převažoval SGS doplněný spongolitem a radiolaritem. Z nástrojů odtud pochází několik bifasů, škrabadel, drásadel, moustéřský hrot, klínek a odštěpovače.

Nový průzkum: V rámci našeho projektu jsme prozkoumali i tuto lokalitu, třebaže jsme vzhledem k zavezení úvozu nedoufali v nalezení více artefaktů. Přesto se nám podařilo v místě nalézt jeden silicitový patinovaný úštěp. Vzhledem k zavezení úvozu, ke kterému zde došlo, ovšem nelze na této lokalitě předpokládat větší množství povrchových nálezů.

4.7 Drysice V – U Posedu

Alternativní názvy: Drysice – Kopaniny u ondratické stezky

Poloha lokality: Lokalita se nachází po obou stranách polní cesty vedoucí jižně od katastrální hranice Drysic s Ondraticemi západně od pramene bezejmenného potůčku v okolí mysliveckého posedu; souřadnice WGS 84: 49.35278,17.0474.

Nadmořská výška: 370m

Relativní převýšení nad Drysickým potokem: 70m

Orientace svahu: severovýchodní

Rozloha lokality: cca 40 000m²

Kulturní určení: szeletien

Dějiny výzkumů: Lokalita byla zřejmě dříve neznámá, je také možné, že zdejší nálezy přičlenil J. Ječmínek k nálezům z blízkých lokalit Drysice I nebo Drysice II.

Nový průzkum: V rámci revize starších paleolitických lokalit v okolí došlo na jaře roku 2011 k objevu nové lokality v okolí polní cesty mezi pramenem bezejmenné strouhy na východě a ovocnými stromy na západě. Kromě prokazatelně paleolitických artefaktů se na této lokalitě nachází také velké množství neolitických artefaktů (keramika, štípaná industrie, broušená sekerka). Ne vždy je možné s jistotou oddělit neolitickou a paleolitickou složku štípané industrie. Je to způsobeno tím, že některé prokazatelně paleolitické artefakty nejsou příliš patinované a také tím, že značný počet artefaktů na lokalitě je přepálených.

Celkem bylo na lokalitě nalezeno 89 kusů štípané industrie, z nichž 6 bylo zřejmě neolitického stáří. U dalších 22 přepálených artefaktů je stáří nejisté. V rámci paleolitického souboru ze surovin převládaly silicity z glacienních sedimentů (19ks) následované moravskými jurskými rohovci (15ks) a spongolitem (8ks). Méně bylo rohovce typu Krumlovský les (5ks), rohovce typu Troubky-Zdislavice (5ks), radiolaritu (4ks), rohovce typu Stránská skála (3ks) a místního křemence typu sluňák (2ks). Celkově je tedy surovinové složení velice pestré, jak je pro tuto oblast typické. Celkově je soubor značně zlomkovitý, což je dáno jeho povrchovým původem. Z technologických kategorií převažují úštěpy a jejich zlomky (44ks) nad neurčitelnými fragmenty (34ks), zlomky čepelí (3ks) a dvěma nepravidelnými jádry. Zajímavá je přítomnost levalloiské technologie v podobě bazálního zlomku levalloiské čepele a úštěpu a také škrabadla na levalloiském úštěpu (obr. 3/2). Z nástrojů se v souboru objevil distální zlomek jerzmanowického hrotu z SGS (obr. 3/14), nízké škrabadlo na levalloiském úštěpu (obr. 3/2), hranové rydlo (obr. 3/7) a odštěpovač (obr. 3/15). S dalšími sběry na této lokalitě je počítáno od podzimu 2011. Zatím se zdá, že tato nově objevená lokalita zcela zapadá do rámce okolních szeletských lokalit.

4.8 Drysice VI – Vinohrady

Alternativní názvy: Drysice-Kopaniny na Psovaskách

Poloha lokality: Lokalita se nachází na poli ohraničeném lesem a remízkiem asi 1km severně od Drysic; souřadnice WGS 84: 49.3435,17.0544.

Nadmořská výška: 338m

Relativní převýšení nad Drysickým potokem: 38m

Orientace svahu: jihovýchodní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: szeletien?

Dějiny výzkumů: Lokalitu znal již ve 30. letech 20. století K. Absolon (1935, s. 7). J. Ječmínek zde již po druhé světové válce nenalezl žádné artefakty.

Nový průzkum: Ani v rámci našeho revizního průzkumu nebyly na této lokalitě nalezeny žádné artefakty.

4.9 Ondratice I – Velká Začáková/Želeč – Holcase

Alternativní názvy: Ondratice – Soudná, Želeč – Holcase

Poloha lokality: Lokalita se nachází na poli nad Ondraticemi ohraničeném ze severozápadu remízem a ze severovýchodu ondratickou pískovnou; souřadnice WGS 84: 49.353,17.065.

Nadmořská výška: 330m

Relativní převýšení nad Ondratickým potokem: 75m

Orientace svahu: severovýchodní

Rozloha lokality: cca 40 000m² (hlavní koncentrace)

Kulturní určení: bohunicien, szeletien

Dějiny výzkumů: Tato centrální lokalita je známa již od konce 19. století (souhrnně SVOBODA, Jiří, 1980). Přehled dějin bádání je uveden ve článku týkajícím se povrchových sběrů na této lokalitě (MLEJNEK, Ondřej a kol., v tisku).

Nový průzkum: Výsledky revizního povrchového průzkumu této lokality, který probíhal v letech 2009-2011, jsou uvedeny v práci týkající se pouze této centrální lokality (MLEJNEK, Ondřej a kol., v tisku).

4.10 Ondratice Ia – Malá Začáková

Alternativní názvy: Ondratice – Díly nad panskou zahradou

Poloha lokality: Lokalita se nacházela na poli nad Ondraticemi, asi 400m severovýchodně od centrální lokality Ondratice I/Želeč. Dnes je lokalita zničena ondratickou pískovnou; souřadnice WGS 84: 49.354,17.07.

Nadmořská výška: původně 300m

Relativní převýšení nad Ondratickým potokem: 45m

Orientace svahu: severovýchodní

Rozloha lokality: cca 25 000m²

Kulturní určení: szeletien

Dějiny výzkumů: Lokalita byla známá již od konce 19. století. Teprve ale J. Ječmínek začal po druhé světové válce oddělovat zde nalezené artefakty od štípané industrie pocházející z centrální polohy. V průběhu 70. let došlo k odtěžení celé lokality ondratickou

cihelnou bez povšimnutí archeologů. Až v roce 2004 publikoval M. Oliva kolekci z této lokality. Podle jeho analýzy se zdejší štípaná industrie podobá souboru z centrální lokality. Nejvýraznějším rozdílem je podstatně nižší zastoupení křemencové složky. Typologicky dominují škrabadla (20,8%) drásadla (19,3%), retušované čepele (22,4%) a hroty (13,7%). Rydel je poměrně málo (6,3%). Jerzmanowické a listovité hroty (10,7%) převažují nad levalloiskými hroty a čepelemi (2%), které jsou vázány na rohovec typu Stránská skála. Kulturně řadí M. Oliva kolekci na základě typologicko-technologického srovnání s jinými soubory ke střednímu szeletienu (OLIVA, Martin, 2004, s. 69-75).

Nový průzkum: Vzhledem k odtěžení lokality ondratickou pískovnou nebyl revizní povrchový sběr na této lokalitě možný. Při obhlídce profilů pískovny v místě mezi koncentracemi povrchových nálezů Ondratice I/Želeč a Ondratice Ia došlo v roce 2009 k objevení stratifikované lokality Želeč (ŠKRDLA, Petr a MLEJNEK, Ondřej, 2010).

4.11 Ondratice II – Zadní hony

Alternativní názvy: Ondratice – Díly nad studnou, Ondratice XI – Zadní hony

Poloha lokality: Lokalita se nachází na temínku vyběhající nad Ondratice ve vidlici dvou polních cest asi 500m jihozápadně od středu obce; souřadnice WGS 84: 49.3578,17.058.

Nadmořská výška: 335m

Relativní převýšení nad Ondratickým potokem: 55m

Orientace svahu: severovýchodní

Rozloha lokality: cca 80 000m²

Kulturní určení: aurignacien, szeletien?

Dějiny výzkumu: Lokalita byla známa již dřívějším badatelům (např. ABSOLON, Karel, 1935, s. 7), ovšem až J. Ječmínek začal důsledně oddělovat zde nalezené artefakty od nálezů z jiných ondratických poloh. Zdejší industrii zpracoval K. Valoch (1975), který ji zařadil na základě typologického srovnání se soubory z Určic, Seloutek a Brna-Kohoutovic na závěr vývoje moravského aurignacienu. Podle této analýzy zde mezi surovinami nápadně převažuje SGS. Od ostatních stanic v okolí se také zdejší soubor odlišuje menšími rozměry artefaktů. Mezi nástroji výrazně převažují rydla, výrazná je zejména skupina aurignackých kanelovaných rydel a rydel příčných. Dále se v kolekci vyskytují škrabadla (zejména drobná plochá), drásadla retušované čepele (zejména oboustranně retušované), vrtáky, hroty, odštěpovače a kombinace. Výrazným prvkem je časté užívání strmé retuše (VALOCH, Karel, 1975). Na základě pozdějších sběrů J. Ječmínka, podle kterých se v jižní části lokality objevují artefakty větších rozměrů z lokálních surovin odlišných typů než ve zbývající části lokality (listovité a jerzmanowické hroty, drásadla, vysoká škrabadla), uvažoval K. Valoch (1983, s. 5–6) o szeletské intruzi. Jižní část lokality proto nazval Ondratice XI – Zadní hony. Později analyzoval soubor z této lokality také M. Oliva (1987, s. 31–32) ve své souborné práci.

Nový průzkum: Také na této lokalitě probíhal na jaře 2011 povrchový sběr. Celkem se nám zde podařilo posbírat 191 artefaktů, což je nejvíce ze všech zkoumaných lokalit.

Kromě 178 patinovaných paleolitických artefaktů zde bylo nalezeno také 13 postpaleolitických kusů štípané industrie. Paleolitická štípaná industrie se svojí povahou výrazně odlišuje od okolních szeltských stanic. Jedná se o výrazně drobnotvarý soubor, vzhledem k povrchovému původu kolekce je většina artefaktů ve fragmentárním stavu. Mezi surovinami výrazně dominují bíle patinované silicity z glacienních sedimentů (134ks) doplněné rohovcem typu Troubky-Zdislavice (13ks), sluňákem (10ks), moravskými juruskými rohovci (10ks), rohovcem typu Krumlovský les (6ks), radiolaritem (3ks) a spongolitem (2ks). Rohovec typu Stránská skála schází. Z technologického hlediska se soubor skládá z úštěpů (90ks), čepelí (44ks) a čepelek (12ks), nezařaditelných fragmentů (30ks) a pouze dvou jader z rohovce typu Troubky-Zdislavice (obr. 3/17–18). Technologie je výrazně mladopaleolitická, čepelová, což potvrzuje také nález tří vodících čepelí z hrany jádra (např. obr. 3/16). Mezi nástroji výrazně převažují rydla (13ks). Většinou se jedná o aurignacká polyedrická rydla, typické kanelované rydlo je ovšem v souboru pouze jedno (obr. 3/8). Převažují nevýrazná rydla na zlomených čepelích (6ks – obr. 3/10), následovaná klínovými rydly (4ks – obr. 3/11), ve dvou případech jde o vícenásobná polyedrická rydla (obr. 3/8, 9), jedno rydlo je příčné. Třemi kusy jsou zastoupeny také rydlové odštěpy (obr. 3/12). Škrabadla jsou v souboru 4, ve třech případech se jedná o nízká úštěpová škrabadla (zajímavé je např. nehtovité škrabadlo z radiolaritu – obr. 3/3 nebo zlomek škrabadla ze SGS – obr. 3/4), jedno nevýrazné nízké škrabadlo je na čepeli. Kolekci nástrojů doplňuje příčné drásadlo na úštěpu z rohovce typu Troubky-Zdislavice a jeden místně retušovaný úštěp. Celkově lze soubor z této lokality zařadit do aurignacienu (epi-aurignacienu) s analogiemi v nedalekých Určicích a Seloutkách (MLEJNEK, Ondřej, 2008).

4.12 Ondratice III – Smetanice

Alternativní názvy: Ondratice – Syrovátky

Poloha lokality: Lokalita se podle nepublikované mapy M. Olivy nachází v jižní části úzkého pruhu pole, který se nachází asi 500m jihozápadně od středu Ondratic a který je z obou stran ohraničen roklemi s remízky; souřadnice WGS 84: 49.358,17.0532.

Nadmožská výška: 340m

Relativní převýšení nad Ondratickým potokem: 60m

Orientace svahu: severovýchodní

Rozloha lokality: neurčitelná

Kulturní určení: szeletien

Dějiny výzkumu: Lokalita byla zřejmě známa již dřívějším badatelům, ale až J. Ječmínek začal oddělovat artefakty z této polohy od souborů pocházejících z jiných stanic. Jím získaný soubor publikoval K. Valoch (1967). Podle přehledové mapy uvedené v této studii (VALOCH, Karel, 1967, s. 6; obr. 1) by se měla lokalita Ondratice III nacházet jižně od sousední lokality Ondratice IV a západně od stanice Ondratice II, což se zřejmě nekládá na pravdě (srov. obr. 1 a obr. 2). Podle K. Valocha (1967, s. 37–39) se soubor z této

lokality uložený v MZM skládá z 24 nástrojů, mezi kterými převažují škrabadla (9ks), rydla, retušované čepele a odštěpovače jsou zastoupeny po třech kusech, levalloiské hroty jsou v souboru dva, po jednom kusu se vyskytl zoubkovaný hrot, drásadlo, ventrálně zoubkovaně retušovaný ústěp a ventrální vrub. Společně s většinou souborů z okolí zařadil K. Valoch tuto kolekci do středního szeletien (1967, s. 36).

Nový průzkum: Stejně jako u okolních lokalit jsme také v případě Ondratice III navštívili předpokládanou polohu lokality, abychom zde provedli povrchový sběr. Přímo v místě, kde by se podle mapy M. Olivy měla lokalita nacházet, jsme ovšem nic nenašli. Pouze ve spodní části pole, asi 200m severovýchodním směrem se nám podařilo objevit měsíční zlomek bíle patinované pazourkové čepele. Bohužel se ale jednalo pouze o ojedinělý nález.

4.13 Ondratice IV – Syrovátky

Alternativní názvy: Ondratice – Smetanice

Poloha lokality: Lokalita se nachází na poli asi 1,5km jihozápadně od Ondratice, ze západní strany je ohraničena remízem; souřadnice WGS 84: 49.3562,17.049.

Nadmořská výška: 358m

Relativní převýšení nad Ondratickým potokem: 78m

Orientace svahu: severovýchodní

Rozloha lokality: cca 12 000m²

Kulturní určení: szeletien

Dějiny výzkumu: Také tato lokalita mohla být známá již dřívějším badatelům, teprve ale až J. Ječmínek začal oddělovat nálezy z této polohy od artefaktů z okolních stanic. Jeho povrchové sběry publikoval K. Valoch (1967), který ovšem lokalizoval tuto stanici severně od sousední lokality Ondratice III, což se zřejmě nezakládá na pravdě (VALOCH, Karel, 1967, s. 6; obr. 1). K. Valoch zařadil zdejší industrii na základě typologického srovnání do středního szeletien (1967, s. 36). Nově analyzovala soubor z této lokality Z. Nerudová (2000), která zde vydělila celkem 60 nástrojů. Převažují mezi nimi drásadla (19ks) a škrabadla (15ks) následovaná odštěpovači (10ks) a rydly (9ks). Zajímavá je absence retušovaných čepelí a levalloiských produktů, které jsou v souborech z okolních stanic časté. Listovité hroty jsou zastoupeny pouze jedním zlomkem a z ostatních nástrojů se objevil vrtáček, vrub, zoubkovaný ústěp a dva sekáče. Celkově lze tedy tento nepřilíší početný soubor charakterizovat jako szeletský. Jak retušované čepele, tak levalloiské produkty se ovšem na základě nových povrchových sběrů i na základě studia souboru uloženého v depozitáři Ústavu Anthropos MZM v Brně na lokalitě vyskytují.

Nový průzkum: V rámci revizního povrchového sběru se nám podařilo v průběhu jara 2011 posbírat na této lokalitě dalších 23 artefaktů, z nichž však tři nepatinované kusy včetně jednoho ústěpu s leskem jsou zřejmě postpaleolitického stáří. Z paleolitických artefaktů je 6ks vyrobeno z SGS, 5ks z rohovce typu Troubky-Zdislavice, 4ks z rohovce typu Krumlovský les, 3ks z místního křemence, 1ks je z MJR a u jednoho artefaktu není

možné vzhledem k přepálení použitou surovinu určit. Z technologického hlediska se jedná o jedno vytěžené jednodstavové jádro z rohovce typu Troubky-Zdislavice, 11 úštěpů a jejich zlomků, 2 zlomky čepelí, z toho jeden je zlomek vodící čepele, 2 zlomky čepelek a 4 neurčitelné fragmenty. Celkově je materiál velice fragmentární. Z nástrojů se vyskytla zajímavá kombinace vysokého škrabadla s polyedrickým rydlem ze SGS (obr. 3/6).

4.14 Ondratice V – Hladišovský

Alternativní názvy: žádné

Poloha lokality: Lokalita se nachází na poli asi 500m severně od středu Ondratice pod dráty elektrického vedení; souřadnice WGS 84: 49.3658,17.061.

Nadmořská výška: 280m

Relativní převýšení nad Ondratickým potokem: 20m

Orientace svahu: severovýchodní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: mladý paleolit

Dějiny výzkumů: Tato malá lokalita nebyla až do letošního roku známa. K jejímu objevení došlo na jaře roku 2011 v rámci přechodu mezi jinými paleolitickými lokalitami v okolí.

Nový průzkum: Při opakovaném povrchovém sběru na lokalitě došlo k nálezům pouze šesti artefaktů, což naznačuje, že se patrně jedná o nepříliš bohatou lokalitu. Surovinově jsou zastoupeny silicity z glacienních sedimentů (3ks), moravské jurské rohovce (2ks) a spongolit (1ks). Kromě čtyř úštěpů obsahuje soubor dva fragmenty. Zajímavý je nález drásadla na úštěpu z SGS (obr. 3/13). V případě jiného bílé patinovaného úštěpu z SGS by se mohlo jednat o bázi levalloiského hrůtku.

4.15 Ondratice VIII – Kopaniny

Alternativní názvy: žádné

Poloha lokality: Lokalita se nachází na poli asi 1km západně od středu obce, ze severu je ohraničena úvozem; souřadnice WGS 84: 49.3606,17.0512.

Nadmořská výška: 317m

Relativní převýšení nad Ondratickým potokem: 57m

Orientace svahu: severovýchodní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: aurignacien

Dějiny výzkumů: Lokalita byla objevena v sedmdesátých letech dvacátého století J. Ječmínkem. Podle K. Valocha (1983, s. 5) odtud pochází nevelká drobnotvará kolekce nástrojů z SGS a radiolaritu, která zahrnuje zejména škrabadla a rydla neaurignackých tvarů. Listovité hroty chybí. Absence lokalit Ondratice VI a VII je způsobena tím, že K. Valoch (1967) původně přiřadil k Ondratice také lokality, které se nacházejí na drysickém katastru. Na základě zatím nepublikovaného souboru získaného J. Ječmínkem

v 80. letech minulého století a uloženého v depozitáři Ústavu Anthropos MZM v Brně je možné tuto lokalitu zařadit do okruhu epiaurignackých stanic typu Ondratice II – Zadní hony.

Nový průzkum: Novým povrchovým průzkumem jsme na této lokalitě objevili pouze tři další artefakty. Jedná se o úštěpy z rohovce typu Krumlovský les a rohovce typu Troubky-Zdislavice a o fragment MJR.

4.16 Ondratice IX – Štipla

Alternativní názvy: Ondratice IX – U Hájku, Brodek u Prostějova – U Hájku

Poloha lokality: Lokalita by se měla nacházet na poli severovýchodně od obce. Zatímco K. Absolon (1935, s. 7) lokalizoval své nálezy spíše do trati Štipla, která se nachází ještě na katastru Ondratic, tak K. Valoch (1983, s. 5) umístil tuto lokalitu do trati U Hájku, která se již nachází na katastrálním území Brodku u Prostějova; souřadnice WGS 84: 49.366,17.073.

Nadmořská výška: 260m

Relativní převýšení nad Ondratickým potokem: 12m

Orientace svahu: východní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: mladý paleolit?

Dějiny výzkumů: O paleolitických nálezech v tomto místě se zmiňoval již K. Absolon, který je lokalizoval spíše do tratě v poloze Štipla na katastru Ondratic na východním okraji obce po obou stranách silnice do Brodku. K. Valoch (1983, s. 5) popsal povrchové nálezy J. Ječmínka z navazující polohy U Hájku, která se však již nachází na katastru Brodku u Prostějova. Podle jeho zprávy zde měl být nalezen nepočtený průvodní úštěpový materiál.

Nový průzkum: V rámci našich povrchových sběrů bylo prochodeno celé pole severovýchodně od Ondratic, průzkum však nepřinesl žádné nálezy prokazatelně paleolitického stáří. Celé návrší severovýchodně od obce je neolitickou lokalitou s hojnými nálezy vypíchané a moravské malované keramiky a také štípané industrie. Je tedy možné, že i v případě nálezů J. Ječmínka mohlo aspoň v některých případech dojít k záměně neolitické a paleolitické štípané industrie.

4.17 Ondratice X – Díly

Alternativní názvy: Ondratice – Podsedky

Poloha lokality: Lokalita se nachází asi 500m jihovýchodně od středu obce na poli za areálem místního zemědělského družstva; souřadnice WGS 84: 49.36,17.07

Nadmořská výška: 280m

Relativní převýšení nad Ondratickým potokem: 30m

Orientace svahu: severovýchodní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: szeletien?

Dějiny výzkumů: Lokalitu objevil v osmdesátých letech dvacátého století J. Ječmínek. K. Valoch (1983, s. 5) se zmiňuje o nálezu zlomku listovitého hrotu a o širším čepelovém škrabadle.

Nový průzkum: V rámci revizního povrchového průzkumu se nám v této trati nepodařilo najít žádné artefakty, pouze asi 250m jihozápadně od výše zmíněné polohy ležel přepálený mesialní zlomek silicitové čepele nejasného stáří.

4.18 Podivice - Podsedky

Alternativní názvy: nejsou

Poloha lokality: Lokalita by se měla nacházet ve výběžku pole asi 300m severovýchodně od podivické hájovny; souřadnice WGS 84: 49.365,17.0216.

Nadmořská výška: 352m

Relativní převýšení nad Ferdinandským potokem: 37m

Orientace svahu: severní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: aurignacien

Dějiny výzkumů: Lokalitu údajně objevil J. Kopecký v roce 1931. Jeho zřejmě výběrové sběry publikoval J. Skutil (1933, s. 8-9; 1936, s. 63). Z 16 nástrojů se jednalo o 5 škrabadel (z toho jedno vysoké), 2 rydla, 3 kombinované nástroje a 2 aurignacké čepele. Surovinově byl zastoupen SGS, křemenec a ojediněle radiolarit. Později se o této lokalitě zmínil i M. Oliva (1987, s. 32) ve své syntéze věnované aurignacieniu.

Nový průzkum: V rámci našeho povrchového průzkumu se v tomto místě nepodařilo objevit žádné nálezy.

4.19 Sněhotice – Čihadla

Alternativní názvy: Sněhotice-Lesnice

Poloha lokality: Lokalita se údajně nacházela asi 1km západně od obce na svahu na poli po pravé straně silnice ze Sněhotic do Podivic; souřadnice WGS 84: 49.3686,17.054.

Nadmořská výška: 280m

Relativní převýšení nad Sněhotickým potokem: 20m

Orientace svahu: východní

Rozloha lokality: neznámá

Kulturní určení: mladý paleolit

Dějiny výzkumů: Lokalitu objevil v osmdesátých letech dvacátého století J. Ječmínek. Podle K. Valocha (1983, s. 6) zde posbíral několik patinovaných artefaktů. Podle M. Olivy (1987, s. 32) by mohlo několik nalezených rydel z SGS naznačovat souvislost s epiaurignacienem.

Nový průzkum: V rámci našeho povrchového sběru se v tomto místě nepodařilo najít žádné paleolitické artefakty.

5 Diskuze

Hlavním cílem revizního povrchového průzkumu v zázemí centrálního sídliště Ondratice I/Želeč bylo ověřit polohu v literatuře uváděných paleolitických lokalit v okolí Brodku u Prostějova. V průběhu průzkumu se ukázalo, že nejlepším vodítkem při vyhledávání polohy těchto lokalit je základní mapa ČSSR v měřítku 1:25 000, list 24–421 Ivanovice na Hané, do které si M. Oliva zaznačil na základě osobního sdělení J. Ječmínka polohu jednotlivých povrchových lokalit. Již při prvním srovnání této mapy s orientační mapkou publikovanou K. Valochem (1983, s. 10; obr. 1) byly zjevné zásadní nesrovnalosti v poloze většiny lokalit, nemluvě o chybném uvedení katastrálních území u lokalit Ondratice V–VII a XII, které leží na katastrálním území Drysic. Mapa M. Olivy, která byla majitelem zapůjčena autorovi tohoto článku, se ukázala být daleko spolehlivějším zdrojem informací, než Valochův nepřesný plánec.

V průběhu povrchového průzkumu se podařilo ověřit přesnou polohu lokalit Ondratice I/Želeč, Ondratice II, Ondratice IV a Drysice I–IV. V případě lokalit Ondratice I/Želeč, Ondratice II, Ondratice IV, Drysice II a Drysice III došlo také k přibližnému určení rozlohy těchto povrchových lokalit. V případě Drysic V – U Posedu se lze jen dohadovat, zda se jedná o zcela nově objevenou povrchovou lokalitu, nebo zda zde sbírali již dřívější badatelé, kteří ji z důvodu nedostatečných mapových podkladů zaměnili s některou z jiných lokalit v okolí (Drysice I, II, Ondratice III, IV). V případě Ondratice V se jedná o zcela novou lokalitu, protože severním směrem od Ondratice nebyly dříve známy žádné nálezy.

Na problémech s lokalizací jednotlivých paleolitických stanic, které v průběhu průzkumu vyvstaly, lze demonstrovat nutnost přesného zaměřování jednotlivých nálezů pomocí GPS. V současnosti si již podle v archeologické komunitě uznávaných norem nevystačíme s písemným popisem polohy lokality ani s po paměti nakresleným plánkem do vrstevnicové mapy, ani s lokalizací nalezišť pomocí odečtu vzdálenosti od sekčních základních map 1: 10 000. Jediným přesným způsobem udávání poloh lokalit by mělo být uvedení přesných souřadnic lokality v některém z běžně používaných geografických souřadných systémů (při současném zobecnění užívání přístrojů GPS nejlépe v souřadném systému WGS 84).

Poměrně nízký počet nalezených artefaktů na některých lokalitách a nízký podíl zde nalezených nástrojů může poukazovat na vysbírání, případně výběrové vysbírání těchto lokalit předchozími badateli. Zároveň je ovšem nutné mít na paměti, že v nedávné minulosti mohli mít sběratelé lepší podmínky než dnes, stačí připomenout např. hlubokou orbu ve druhé polovině dvacátého století oproti v současnosti častému podmítání polí. Na druhou stranu až neočekávaně vysoký počet artefaktů získaný v průběhu několika sběrů na lokalitách Ondratice I a Ondratice II ukazuje, že v případě některých lokalit můžeme očekávat ještě i v budoucnu zajímavé nálezy.

Zaměřování jednotlivých artefaktů pomocí přístroje GPS je kromě zmapování přesné polohy a rozlohy jednotlivých lokalit nutné také při hledání nových stratifikovaných lokalit, o což šlo v našem průzkumu především. Zejména sintrovým obalem potaže-

né artefakty, které indikují přítomnost vápnatých sedimentů (spraše) na lokalitě, mohou být indikátorem přítomnosti intaktních poloh na okraji koncentrací povrchových nálezů, kde nebyly paleolitické vrstvy ještě rozorány (viz např. ŠKRDLA, Petr a kol. 2009, s. 15). V roce 2009 došlo k objevu stratifikovaných vrstev v blízkosti centrální koncentrace povrchových nálezů Ondratice I/Želeč (ŠKRDLA, Petr a MLEJNEK, Ondřej, 2010). Je tedy možné, že další stratifikované vrstvy čekají na své objevení i na satelitních lokalitách. Výsledky povrchového průzkumu mohou přinést nové informace zejména k sídelní struktuře a sídelním strategiím jednotlivých paleolitických kultur, ovšem na otázky týkající se datování, klimatu, životního prostředí, či prostorové distribuce artefaktů v rámci sídliště může přinést odpověď až archeologický výzkum stratifikovaných vrstev. Proto by se měl další výzkum moravského paleolitu ubírat právě směrem k objevování a zkoumání nových stratifikovaných lokalit, kterých je zvláště pro některá období stále žalostně málo.

6 Závěr

V průběhu povrchového výzkumu v zázemí nově objevené stratifikované lokality na katastru obce Želeč byly prozkoumány katastry obcí Brodek u Prostějova, Drysice, Ondratice, Podivice, Sněhotice a Želeč s cílem ověření polohy z literatury známých povrchových lokalit. V průběhu tohoto průzkumu došlo k ověření přesné polohy v případě devíti lokalit a kromě toho byly objeveny dvě dříve neznámé povrchové lokality. V případě osmi v literatuře uváděných lokalit se jejich polohu ověřit nezdařilo.

Do budoucna se kromě výzkumu stratifikované lokality Želeč počítá také s pokračováním povrchových sběrů, tentokrát se zaměřením na katastry obcí Otaslavice, Dobrochov, Vranovice-Kelčice, Vincencov, Kobylničky, Myslejovice, Alojzov, Dětkovice, Určice a Seloutky, tedy na severní okolí Brodku u Prostějova. Kromě přesného zaměření polohy jednotlivých v literatuře uvedených lokalit bude cílem dalšího povrchového výzkumu objevení nových stratifikovaných lokalit.

Poděkování

Napsání tohoto článku bylo umožněno díky grantům: GA ČR č. 404/09/H020, Moravskoslezská škola doktorandských studií II a GA AV ČR číslo IAA800010801 – The Early Upper Paleolithic occupation in Brno-basin and surrounds.

Dále bych chtěl poděkovat studentům Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, kteří pomáhali při povrchových sběrech na zkoumaných paleolitických lokalitách, Martinu Olivovi z Ústavu Anthropolos Moravského zemského muzea za zapůjčení mapy se zákresem polohy lokalit podle J. Ječmínka a také Petru Škrdlovi z Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i., za pomoc při povrchových sběrech a za cenné rady.

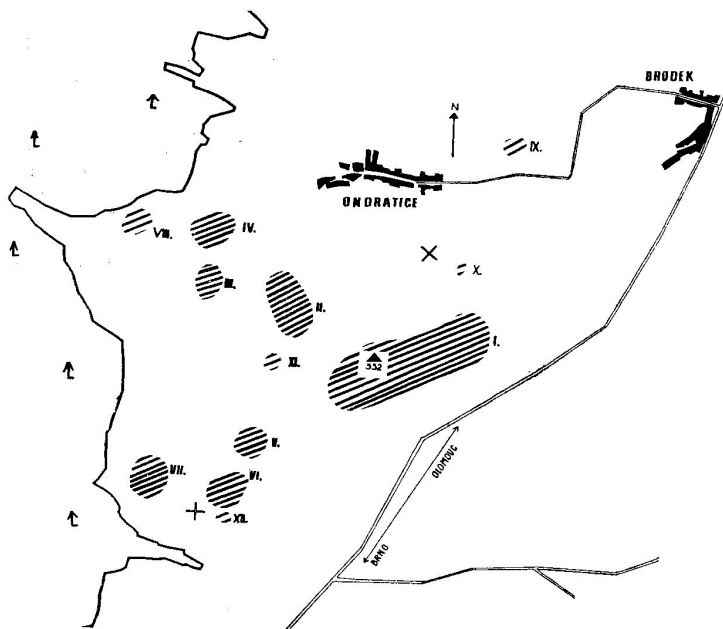
Tab. 1: Přehled označení jednotlivých lokalit v literatuře – tratě podle indikační skici, Valocha (1967, 1983), Olivy (1987, 1992) a návrh označování jednotlivých lokalit do budoucna.

Katastr	číslo	trať podle indikační skici	Oliva (1987, 1992)	Valoch (1967, 1983)	návrh názvu
Brodek u Prostějova	1	Malá hůrka	Brodek I – Hůrky	neuvádí	Brodek I – Hůrky
Brodek u Prostějova	2	Za Zámkem	Brodek II – U Zámečku	neuvádí	Brodek II – U Zámečku
Drystice	1	Kopaniny u hluboké zmlý	Drystice I – Kluče	Ondratice V – Kluče	Drystice I – Kluče
Drystice	2	Kopaniny u hluboké zmlý	Drystice II – Mesla	Ondratice VI – Mesla	Drystice II – Mesla
Drystice	3	Kluče u lesa	Drystice III – Žlíbky	Ondratice VII – Žlíbky	Drystice III – Žlíbky
Drystice	4	Holcase od císařské cesty	Drystice IV – U Hranic	Ondratice XII – U Hranic	Drystice IV – U Hranic
Drystice	5	Kopaniny u ondratické stezky	neznal	neznal (?)	Drystice V – U Posedu
Drystice	6	Kopaniny na Psovaskách	Drystice – Vinohrady (Absolon)	neznal	Drystice VI – Vinohrady
Ondratice, Želeč	1	Soudná (Ondratice), Holcase (Želeč)	Želeč-Ondratice, Velká Začáková-Holcase	Ondratice I – Velká Začáková, Holcase	Želeč/Ondratice I – Holcase
Ondratice	1a	Díly nad panskou zahradou	Ondratice Ia – Malá Začáková	nerozlišuje od Ondratice I	Ondratice Ia – Malá Začáková
Ondratice	2	Díly nad studnou	Ondratice II – Zadní Hony	Ondratice II – Zadní Hony	Ondratice II – Zadní Hony
Ondratice	3	Syrovátky	Ondratice III – Smetanice	Ondratice III – Smetanice	Ondratice III – Smetanice
Ondratice	4	Smetanice	Ondratice IV – Syrovátky	Ondratice IV – Syrovátky	Ondratice IV – Syrovátky
Ondratice	5	Hladišovský	neznal	neznal	Hladišovský
Ondratice	8	Kopaniny	Ondratice VIII – Kopaniny	Ondratice VIII – Kopaniny	Ondratice VIII – Kopaniny
Ondratice, Brodek	9	Štípla	Ondratice IX – U Hájků (?) – Absolon	Ondratice IX – U Hájků (?) – Absolon	Ondratice IX – Štípla
Ondratice	10	Podsedky	Ondratice X – Díly	Ondratice X – Díly	Ondratice X – Díly
Ondratice	2	Díly nad studnou	Ondratice XI – Zadní Hony	Ondratice XI – Zadní Hony	Ondratice II – Zadní Hony
Podřivice	1	Podsedky	Podsedky	neuvádí	Podřivice I – Podsedky
Sněhotice	1	Lesnice	Číhadla	Číhadla	Sněhotice I – Číhadla

Tab. 2: Přehled zkoumaných lokalit s uvedením základních informací. Velikost souboru: 3-50 artefaktů – malý, 50-1 000 artefaktů – střední, nad 1 000 artefaktů – velký.

lokality	tratóvý název	GPS souřadnice	nadmorská výška	relativní převýšení	orientace svahu	velikost souboru	rozloha lokality	ověření polohy
Brodek I	Hůrky	49.363,17.103	276m	46m (Brodečka)	západní	střední	neznámá	ano
Brodek II	U Zámečku	49.3694,17.0788	251m	19m (Brodečka)	východní	malá	neznámá	ne
Dryšice I	Kluče	49.3506,17.0462	394m	94m (Dryšický potok)	východní	velká	neznámá	ano
Dryšice II	Mesla	49.35,17.0527	364m	64m (Dryšický potok)	východní	střední	15 000 m2	ano
Dryšice III	Žlíbky	49.347,17.0487	380m	80m (Dryšický potok)	východní	velká	45 000 m2	ano
Dryšice IV	U Hranic	49.3488,17.057	350m	50m (Dryšický potok)	východní	střední	neznámá	ano
Dryšice V	U Posedu	49.35278,17.0474	370m	70m (Dryšický potok)	severovýchodní	střední	40 000m2	nová lokalita
Dryšice VI	Vinohrady	49.3435,17.0544	338m	38m (Dryšický potok)	jihovýchodní	malá	neznámá	ne
Ondratice I/ Želeč	Holcase	49.353,17.065	330m	75m (Ondratický potok)	severovýchodní	velká	40 000m2	ano
Ondratice Ia	Malá Začaková	49.354,17.07	300m	45m (Ondratický potok)	severovýchodní	velká	neznámá	ne
Ondratice II	Zadní hony	49.3578,17.058	335m	55m (Ondratický potok)	severovýchodní	velká	80 000m2	ano
Ondratice III	Smetanice	49.358,17.0532	340m	60m (Ondratický potok)	severovýchodní	střední	neznámá	ne
Ondratice IV	Syrovátky	49.3562,17.049	358m	78m (Ondratický potok)	severovýchodní	střední	12 000m2	ano
Ondratice V	Hladišovský	49.3658,17.061	280m	20m (Ondratický potok)	severovýchodní	malá	neznámá	nová lokalita
Ondratice VIII	Kopaniny	49.3606,17.0512	317m	57m (Ondratický potok)	severovýchodní	střední	neznámá	ano
Ondratice IX	Štípla	49.366,17.073	260m	12m (Ondratický potok)	východní	malá	neznámá	ne
Ondratice X	Dily	49.36,17.07	280m	30m (Ondratický potok)	severovýchodní	malá	neznámá	ne
Podivice I	Podsedky	49.365,17.0216	352m	37m (Ferdinandský potok)	severní	malá	neznámá	ne
Sněhotice I	Čihaďa	49.3686,17.054	280m	20m (Sněhotický potok)	východní	malá	neznámá	ne

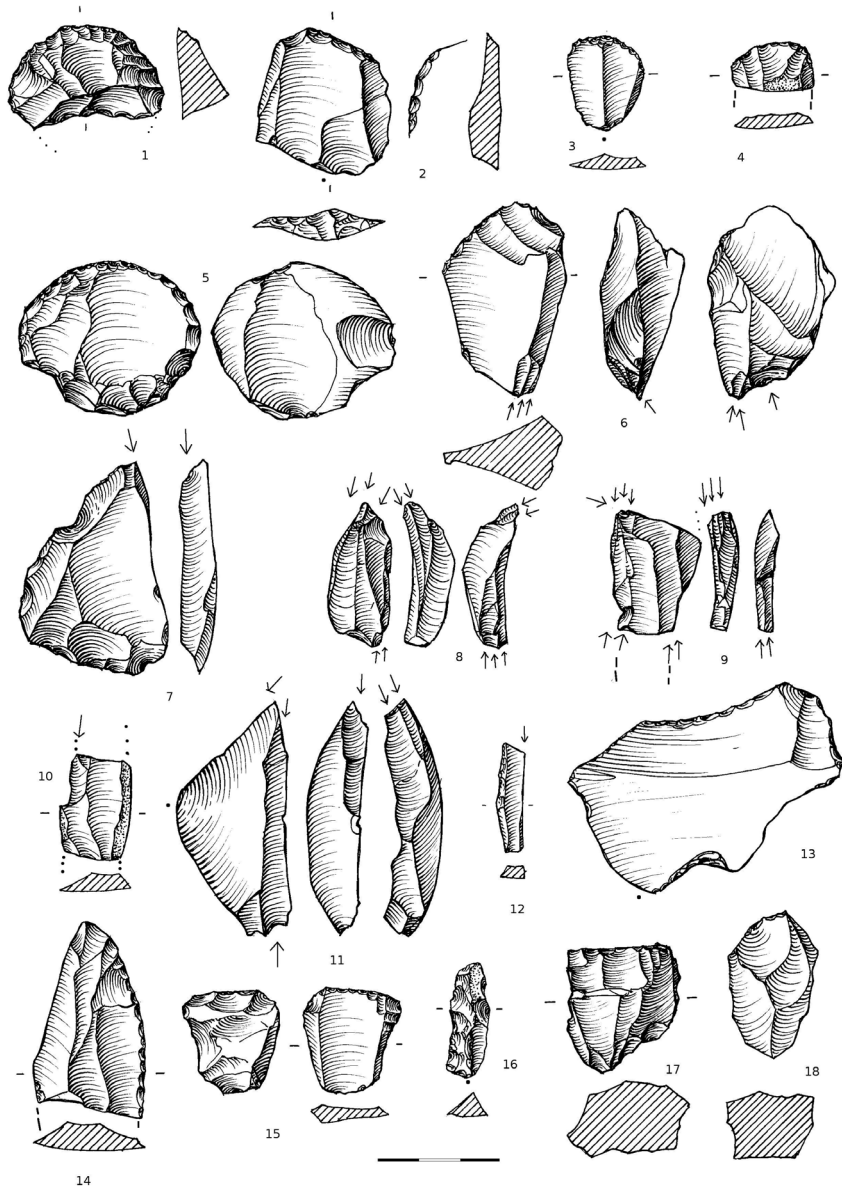
Revize povrchových paleolitických lokalit v okolí Brodku u Prostějova | Ondřej Mlejnek

Obr. 1: Mapa okolí Brodku u Prostějova se zakreslenými paleolitickými lokalitami podle K. Valocha (1983, s. 10).

Obr. 2: Satelitní snímek zkoumané oblasti s vyznačením míst nálezů jednotlivých artefaktů.

Obr. 3: Vybrané nálezy. 1-5: škrabadla, 6: škrabadlo-rydlo, 7-11: rydla, 12: rydlový odpad, 13: drásadlo, 14: jerzmanowický hrot, 15: odštěpovač, 16: vodící čepel, 17-18: jádra. 1: Drysice III, 2, 7, 14, 15: Drysice V, 3-5, 8-12, 16-18: Ondratice II, 6: Ondratice IV, 13: Ondratice V. 1, 4-6, 8-15: SGS, 2: rohovec typu Krumlovský les, 3: radiolarit, 7: MJR, 16: spongolit, 17-18: rohovec typu Troubky-Zdislavice.

Literatura

ABSOLON, Karel (1935): Otaslavice, eine neue, große palaeolithische Station in Mähren mit Quarzit-Aurignacien. Versuch einer systematisch-typologischen Bestimmung der Steinartefakte. Brunn.

KUNA, Martin. a kol. (2004): Nedestruktivní archeologie. Praha: Academia.

MLEJNEK, Ondřej (2008): Nové sběry paleolitické štípané industrie ze střední Moravy, *Acta Musei Moraviae, Sci. Soc.* XCIII, 51–68.

MLEJNEK, Ondřej (2011): Analýza sídelních strategií mladopaleolitických lovců v oblasti Brněnska a Vyškovska, In: Měřínský, Z., Klápště, J. (eds): *Dissertationes Archeologicae Brunenses/Pragensesque, Supplementum II*, Masarykova univerzita, Brno, 93–108.

MLEJNEK, Ondřej, ŠKRDLA, Petr., PŘICHYSTAL, Antonín (v tisku): Ondratice I/Želeč – an Early Upper Paleolithic site in Central Moravia, *Archäologisches Korespondenzblatt*.

NERUDOVÁ, Zdeňka (2000): Ondratický szeletien: poloha Drysice I, III a Ondratice IV. *Pravěk NŘ* 10, 9–33.

OLIVA, Martin (1987): Aurignacien na Moravě. *Studie Muzea Kroměřížska* 87, Kroměříž.

OLIVA, Martin (1992): The Szeletian occupation of Moravia, Slovakia and Bohemia, *Acta Musei Moraviae, Sci. Soc.* 77, 35–58.

OLIVA, Martin (2004): Vyvinutý szeletien z lokality Ondratice Ia – Malá Začaková. *Acta Musei Moraviae, Sci. Soc.* LXXXIX, 59–81.

SKUTIL, Josef (1931): Moravské prehistorické výkopy a nálezy 1930. *Sborník přírodovědné spol. v Mor. Os travě* 6, 1930–1931, 117–171.

SKUTIL, Josef (1933): Nové příspěvky k poznání paleolitika drahanského, *Ročenka Prostějov* 10, 5–11.

SKUTIL, Josef (1936): Übersicht der mährischen paläolithischen Funde, *Swiatowit* 16, 1934–1935, 48–78.

SVOBODA, Jiří (1980): Křemencová industrie z Ondratice. *Studie archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně, Praha*.

ŠKRDLA, Petr, MLEJNEK, Ondřej. (2010): Želeč (k.ú. Želeč na Hané, okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 51, 296–301.

ŠKRDLA, Petr, TOSTEVIN, Gilbert, NÝVLT, Daniel, LISÁ, Lenka, MLEJNEK, Ondřej, PŘICHYSTAL, Antonín, RICHTER, Daniel (2009): Tvarožná-Za Školou. The Results of 2008 Excavation Season, *Přehled výzkumů* 50, 13–26.

VALOCH, Karel (1967): Die altsteinzeitlichen Stationen im Raum von Ondratice in Mähren. *Acta Musei Moraviae* LII, 5–43.

VALOCH, Karel (1975): Ein spätes Aurignacien in Mähren, *Acta Musei Moraviae, Sci. Soc.* LX, 23–44.

VALOCH, Karel (1983): Příspěvek k paleolitickému osídlení Prostějovska, *Acta Musei Moraviae, Sci. Soc.* LX, 23–44.